

Sygn. akt III AUa 1001/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 maja 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach

Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Irena Goik (spr.)
Sędziowie	SSA Jolanta Pietrzak SSA Marek Żurecki
Protokolant	Beata Przewoźny

po rozpoznaniu w dniu 16 maja 2013r. w Katowicach

sprawy z odwołania J. K. (J. K.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji ubezpieczonej J. K.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gliwicach

z dnia 13 stycznia 2011r. sygn. akt VIII U 2327/10

oddala apelację.

/-/SSA J. Pietrzak /-/SSA I. Goik /-/SSA M. Żurecki

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt III AUa 1001/13

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 20 października 2010 roku organ rentowy ustalił,

że ubezpieczona J. K. pobrała nienależne świadczenie w okresie od 1 maja 2008 roku do 30 września 2010 roku w wysokości 19.217,49 zł

i zobowiązał ubezpieczoną do zwrotu tej kwoty wraz z odsetkami w wysokości 3.067,42 zł.

Odwołanie od przedstawionej decyzji wniosła ubezpieczona domagając się jej uchylenia oraz argumentując, że po ukończeniu 60 roku życia może osiągać przychód w dowolnej wysokości. Podczas rozprawy w dniu 11 stycznia 2010 roku zmieniła żądanie domagając się zmiany decyzji poprzez odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres wykraczający ponad 12 miesięcy przed wydaniem decyzji. Uznała obowiązek zwrotu świadczenia za pozostały okres.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie wskazując, że ubezpieczona będąc uprawniona do renty z tytułu ubezpieczenia wypadkowego w zbiegu z emeryturą podjęła pracę i osiągnęła przychód, a to zgodnie z art. 26 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 30 października 2002 roku o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (tekst jednolity Dz. U. z 2009 roku Nr 167 poz. 1322 ze zm.) powoduje utratę prawa do pobierania świadczenia.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gliwicach wyrokiem z dnia 13 stycznia 2011 roku oddalił odwołanie.

Sąd I instancji ustalił, że J. K. od listopada 1990 roku jest uprawniona do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową. Od 8 lipca 2002 roku pobiera emeryturę (w związku z ukończeniem 60 roku życia) w pełnej wysokości i połowę renty z tytułu choroby zawodowej.

W dniu 17 grudnia 2002 roku ubezpieczona poinformowana została przez organ rentowy o zmianie stanu prawnego w związku z wejściem w życie przepisów ustawy

z dnia 30 października 2002 roku o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych ze wskazaniem w pkt II, że ustawa zachowuje możliwość pobierania półtora świadczenia „wyłącznie dla świadczeniobiorców, którzy nie osiągnęli przychodu - bez względu na jego wysokość.”

Ustalono nadto, że we wrześniu 2010 roku organ rentowy zwrócił się do ubezpieczonej o nadesłanie informacji o osiągniętym przychodzie od dnia 1 maja 2008 roku bowiem od tego dnia ubezpieczona została zgłoszona jako pracownik.

J. K. od maja 2008 roku do daty wydania decyzji osiągała przychód jako pracownik. Ubezpieczona wyraziła zgodę na zwrot świadczeń pobranych nienależnie w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających datę wydania decyzji.

Mając na uwadze powyższe ustalenia Sąd Okręgowy stwierdził, że ubezpieczona od maja 2008 roku uzyskiwała przychód z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę i od tej daty - jako osoba uprawniona do emerytury w zbiegu z połową renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową - straciła prawo do pobierania świadczeń w zbiegu, niezależnie od wysokości przychodu.

Sąd I instancji powołał się na art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie tekst jednolity Dz. U. z 2009 roku Nr 153 poz. 1227 ze zm.), który zawiera definicję nienależnego świadczenia określając reguły zwrotu tych świadczeń. Zaznaczył, że wyraz

„zawiadomiła” zawarty w treści art. 138 wskazuje na czynne działanie ze strony osoby pobierającej świadczenie wyraźnie ukierunkowane na uświadomienie organowi rentowemu zajścia określonych okoliczności. Sąd Okręgowy posiłkując się stanowiskiem doktryny zaakcentował, że w praktyce przyjmuje się, że zawiadomienie w rozumieniu art. 138 ust. 4 ustawy stanowi każda informacja wskazująca na zajście okoliczności wskazanych w powyższym przepisie. Może to być informacja przypadkowa udzielona np. przy okazji korespondencji prowadzonej z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych w związku z innymi sprawami. Bezwzględny warunkiem jest, aby źródłem tej informacji była osoba pobierająca świadczenie (ewentualnie jej przedstawiciel lub inny pomocnik prawny). W konsekwencji uznał, że ubezpieczona nie spełniła przesłanki z art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej pozwalającej na ograniczenie kwoty nienależnie pobranego świadczenia podlegającego zwrotowi.

Apelację od wskazanego wyroku złożyła ubezpieczona, zarzucając naruszenie prawa materialnego art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej poprzez błędną wykładnię polegające na przyjęciu, że jest zobowiązana zwrócić nienależne świadczenie (pobraną rentę z tytułu choroby zawodowej) za okres od 1 maja 2008 roku do 30 września 2010 roku.

Wskazując na treść art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej ubezpieczona podniosła, że celem tego przepisu było zdyscyplinowanie organu rentowego do szybkiego podejmowania działań w przypadkach gdy powziął informację o okolicznościach powodujących zawieszenie prawa do świadczeń. Osoba podejmująca zatrudnienie zgłaszana jest do ubezpieczenia społecznego na formularzu druk „ZUS P ZUA”. Dokument ten zawiera wszystkie dane powodujące łatwą identyfikację osoby ubezpieczonej, co w dobie informatyzacji oznacza, że organ rentowy ma „od ręki” możliwość sprawdzenia czy i jakiego rodzaju świadczenia osoba ta pobiera. Zgłoszenie do ubezpieczenia jest wspólnym zgłoszeniem zarówno płatnika jak

i ubezpieczonego. Informacje zawarte w zgłoszeniu pochodzą głównie od ubezpieczonego i to on ponosi odpowiedzialność karną za podanie nieprawdziwych danych.

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 13 grudnia 2011 roku zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzając go decyzję organu rentowego w ten sposób, że ustalił, iż ubezpieczona nie jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 października 2009 roku.

Podkreślono, iż chybiony jest pogląd Sądu Okręgowego, że ubezpieczona nie zawiadomiła organu rentowego o okolicznościach mających wpływ na pobieranie

po dniu 1 maja 2008 roku świadczeń w zbiegu. Ubezpieczona jako świadczeniobiorca w maju 2008 roku poinformowała organ rentowy o podjęciu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę poprzez zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych. Obowiązku tego dopełniła wraz z pracodawcą NZOZ (...) S.C. płatnikiem składek.

W postępowaniu przed Sądem Okręgowym powoływała się na tę okoliczność, wskazując na złożone w organie rentowym zgłoszenie do ubezpieczeń (druk ZUS ZUA). Ocena tego dowodu pozostała poza sferą rozważań Sądu I instancji.

W praktyce orzeczniczej termin „zawiadomił” oznacza każdą informację pochodzącą od osoby pobierającej świadczenie, wskazującą na wystąpienie okoliczności określonych w przepisie art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej.

Organ rentowy zaskarżył przedstawione rozstrzygnięcie w całości skargą kasacyjną. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił naruszenie prawa materialnego polegające na błędnej wykładni art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej w związku z art. 36 ust. 2, ust. 7 i 8 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (obecnie tekst jednolity Dz. U. z 2009 roku Nr 205 poz. 1585 ze zm.). Zdaniem wnoszącego skargę kasacyjną Sąd II instancji niesłusznie przyjął, że potwierdzenie przez osobę pobierającą świadczenie prawdziwości danych na dokumencie zgłoszeniowym do pracowniczego ubezpieczenia społecznego (druk „ZUS ZUA”), który to dokument jest następnie składany drogą elektroniczną do organu rentowego przez płatnika składek (pracodawcę) w ramach realizacji obowiązku zawartego w art. 36 ust. 2 ustawy systemowej, spełnia wymaganie „zawiadomienia organu rentowego przez osobę pobierającą to świadczenie o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń, albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części”, pomimo, że wyraz „zawiadomiła” wskazuje, iż bezpośrednim autorem informacji kierowanej do organu rentowego

i zajściu okoliczności z art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej, powodującej zastosowanie 12-miesięcznego okresu do żądania przez organ rentowy zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, powinna być osoba pobierająca świadczenie, a nie osoba trzecia (np. pracodawca).

Uzasadniając zajęte stanowisko organ rentowy podniósł, że o ile należy zgodzić się ze stwierdzeniem, że ustawa emerytalna nie określa formy zawiadomienia organu rentowego przez osobę pobierającą świadczenie, co pozwala na przyjęcie,

iż zawiadomieniem tym jest każda informacja wskazująca na zajście okoliczności

o których mowa w art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej. O tyle niekwestionowane wydaje się, że bezpośrednim adresatem tej informacji musi być organ rentowy oraz, że informacja ta musi pochodzić bezpośrednio od osoby pobierającej świadczenie.

Wyrokiem z dnia 6 lutego 2013 roku o sygn. akt I UK 475/12 Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Odwołując się do treści art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej Sąd Najwyższy zauważył, że złagodzenie sankcji zwrotu nienależnie pobranego świadczenia jest uwarunkowane wykonaniem przez świadczeniobiorcę ciężącego na nim obowiązku informacyjnego.

Zdaniem Sądu Najwyższego, w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną, użyte we wskazanym przepisie sformułowanie „powiadomiła” wskazuje na czynne działanie ze strony osoby pobierającej świadczenie, wyraźnie ukierunkowane na uświadomienie organowi rentowemu zajścia określonych okoliczności. Bezwzględny warunkiem jest więc to, aby źródłem tej informacji była osoba pobierająca świadczenie (ewentualnie jej pełnomocnik lub inny przedstawiciel prawny).

Odnosząc się do art. 36 ust. 2 ustawy systemowej Sąd Najwyższy zaakcentował, że zgłoszenie pracownika do ubezpieczeń społecznych przez płatnika składek (pracodawcę), nie może stanowić podstawy do przyjęcia, że to osoba pobierająca nienależne świadczenie „zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń, albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części”. Argumentowano, że informacja ta nie pochodzi bowiem od ubezpieczonego, niezależnie od tego, iż poświadcza on własnoręcznym podpisem prawdziwość danych zawartych w zgłoszeniu do ubezpieczeń społecznych. Innymi słowy, nie jest to wspólne zgłoszenie płatnika składek i ubezpieczonego.

Zauważono, że przywilej ograniczenia obowiązku zwrotu nienależnie pobranej emerytury lub renty wynika z faktu dostarczenia przez ubezpieczonego informacji, na podstawie której organ rentowy w normalnym toku czynności powinien podjąć stosowne kroki, ale na skutek własnego zaniedbania tego nie uczynił.

Zaznaczono, że zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych nie służy weryfikacji uprawnień do pobieranych świadczeń, nie stanowi zatem informacji „o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części”.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Spór w niniejszej sprawie dotyczy rozstrzygnięcia, czy ubezpieczona dopełniła obowiązku informacyjnego określonego w art. 138 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie tekst jednolity Dz. U. z 2009 roku Nr 153 poz. 1227 ze zm.).

Zgodnie z tym przepisem nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenie zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane, a w pozostałych zaś przypadkach za okres nie dłuższy niż 3 lata, z zastrzeżeniem ust. 5.

Odnosząc się do zaprezentowanej przez Sąd Najwyższy wykładni art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej, Sąd Apelacyjny w składzie orzekającym podziela zaprezentowany pogląd. Należy bowiem zaznaczyć, iż określony obowiązek informacyjny jest nałożony nie tylko na organ rentowy, ale i na osobę ubezpieczoną.

Nie może on być realizowany niejako w sposób domyślny poprzez wypełnienie innego obowiązku, ale powinien zostać dopełniony w sposób wskazany przez konkretny przepis w tym przypadku art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej.

Tylko w ten sposób zostanie dokonane „powiadomienie” rozumiane przez Sąd Najwyższy jako czynne działanie ze strony osoby pobierającej świadczenie, wyraźnie ukierunkowane na uświadomienie organowi rentowemu zajścia określonych okoliczności.

Jest prawdą, że organ rentowy dysponował w tym przypadku zgłoszeniem pracownika do ubezpieczeń społecznych dokonany w oparciu o art. 36 ust. 2 ustawy systemowej, lecz nie była to informacja dokonana w trybie art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej.

Według art. 36 ust. 1 ustawy systemowej (w brzmieniu obowiązującym w dacie zgłoszenia ubezpieczonej do ubezpieczeń społecznych), każda osoba objęta obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnymi i rentowymi podlega zgłoszeniu

do ubezpieczeń społecznych. Obowiązek zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych osób określonych w art. 6 ust. 1 pkt 1-4, 6-9a, 11,12, 18a-21 ust. 2 i ust. 2a, duchownych będących członkami zakonu lub klasztorów oraz osób współpracujących, o których mowa w art. 8 ust. 11 - należy do płatnika składek.

Jak wynika z akt sprawy, ubezpieczona J. K. od dnia 1 maja 2008 roku została zgłoszona do ubezpieczeń jako pracownik i było to zgłoszenie dokonane w trybie art. 36 ust. 2 ustawy systemowej. Zgodzić zaś należy się z poglądem Sądu Najwyższego, iż zgłoszenie pracownika do ubezpieczeń społecznych dokonane na podstawie art. 36 ust. 2 ustawy systemowej, nie może stanowić podstawy do przyjęcia, że to osoba pobierająca nienależne świadczenie „zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części”.

Była to bowiem informacja nie pochodząca od samej ubezpieczonej, niezależnie od tego czy potwierdziła ona własnoręcznym podpisem prawdziwość danych zawartych w zgłoszeniu do ubezpieczeń społecznych.

W tej sytuacji prawidłowo Sąd I instancji uznał, że ubezpieczona mimo pouczenia zawartego w piśmie z listopada 2002 roku nie powiadomiła organu rentowego o podjęciu zatrudnienia powodującego zawieszenie prawa do świadczenia, a tym samym słusznie uznał, że pobrana renta z ubezpieczenia wypadkowego jest świadczeniem nienależnym, podlegającym obowiązkowi zwrotu w całości zgodnie z art. 138 § 1 ustawy emerytalnej.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

/-/SSA J. Pietrzak /-/SSA I. Goik /-/SSA M. Żurecki

Sędzia Przewodniczący Sędzia

ek